

УДК 141.7(477)(091)«18/19»(092)
DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v037.2022.10>

І. В. Козій

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5827-6603>

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри історії і філософії

Львівського торговельно-економічного університету

М. А. Пігош

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7802-0755>

старший викладач кафедри історії і філософії

Львівського торговельно-економічного університету

ДМИТРО ДОНЦОВ ПРО ТЕОРІЮ ЕЛІТИ ЯК РУШІЯ СУСПІЛЬНОГО ПРОГРЕСУ

Постановка проблеми. Для адекватного аналізу творчості Дмитра Донцова слід усесторонньо ознайомитися з основними концептами його діяльності. Серед стрижневих позицій наукових пошуків дослідника концепція еліти у своїй основі була чи не квінтесенцією його доктрини. Саме через неї Д. Донцов прагнув донести свої ідеї українському народу, показавши усі позитивні та негативні моменти у минулому розвитку України, а також запропонувавши нові кардинальні та оригінальні кроки практичного виходу української держави з кризового стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробкою окресленої проблематики займалися такі науковці, як: В. Блакитний, С. Щупак, В. Коряк, О. Хвиля, В. Десняк, Є. Гірчак, М. Мотузка, С. Тудор, В. Юринець, Я. Галан, В. Бобинський та багато інших.

Мета статті полягає в аналізі суспільства Д. Донцовим, яке він розділяє на декілька так званих класів, чи каст, провідне місце серед яких займає якраз еліта.

Виклад основного матеріалу. Теорією еліти Д. Донцов почав займатися на початку 20-х років ХХ ст. Ідея правлячої касті була не новою для мислителя. Протягом тривалого часу він детально аналізував думки багатьох дослідників цього питання, використавши їх у подальшому для своєї теорії. Д. Донцов усвідомлював, що коли держава переживає перехідний період свого становлення, актуалізується низка проблем, які вимагають першочергового вирішення. Саме до таких можна віднести питання про роль та значення суб'єктивного чинника в історичному процесі. Очевидним є те, що до переходу в оновлене суспільство причетні усі верстви населення, але домінують, без сумніву, виступає творча меншість. Таким чином, головним питанням суспільного розвитку є вирішення проблеми суб'єкта історичного прогресу.

Характеризуючи роль і місце провідної верстви у суспільстві, Д. Донцов вибудовує певну модель політичної нації, з якою загалом пов'язує

майбутній розвиток України. У подальшому мислитель користується цією моделлю, показуючи становище України в процесі свого історичного розвитку, починаючи від Русі і закінчуючи ХХ ст. Отже, нація – це незмінна ієрархія завдань, які стоять перед різноманітними класами чи кастами. На чолі такого поділу – провідна (правляча) каста. Змістовним наповненням цієї касті є її особлива харизматичність, обраність. Така тенденція спостерігається ще з античних часів, адже, на думку мислителя, в природі не існувало і не могло існувати неієрархізованого суспільства. Подібний поділ всередині суспільства на правителів і підлеглих, а також механізм їх взаємодії Д. Донцов розглядає у низці праць, серед яких чи не найголовніша – «Дух нашої давнини».

За Д. Донцовим, суспільство повинно бути чітко розділене на еліту і «темну» юрбу. Причому основні вектори розвитку суспільства в майбутньому, його характер і т.д. залежать лише від рішень «активного осередку», тобто правлячої касті. Саме у правлячій касті, вважає він, сконцентрована нематеріальна сила, яка дозволяє останній розпоряджатися життям усього суспільства. Формування правлячої касті відбувається через відбір кращих представників суспільства, які володіють задатками правителів. Таким чином еліта перебуває на вершині ієрархізованого суспільства. Вона може на свій розсуд давати різноманітні розпорядження членам підвладних каст які, своєю чергою, повинні безвідмовно виконувати усі накази правлячої касті.

Відмінність між правлячою та рештою кастами у суспільстві Д. Донцов вбачає у їх кардинально іншій зорієнтованості стосовно системи цінностей. Еліті характерне ідеалістичне світосприйняття, у той час як нижчі каста тяжіють до матеріальних, обивательських потреб.

Д. Донцов по-різному називає представників провідної верстви. К. Савчук з цього приводу пише, що у своїх творах Дмитро Донцов послуговується різноманітними термінами для характеристики

провідної верстви. «Інтелігенція», «провідна інтелігенція», «активна» чи «ініціативна» «меншість», «еліта», «провід», «правляча», або «провідна каста «луччих людей», «аристократія» тощо.

Отже, провідну верству Д. Донцов ототожнює з переліченими вище визначеннями, а наприкінці користується терміном «орден». Під «орденом» необхідно розуміти окрему за своїм становищем у суспільстві й за духом верству найкращих людей, верству, яка б, з одного боку, поповнювалася з усіх станів суспільства на підставі суворого відбору кращих, а з іншого, жорстким контролем оберігала власну моральну вищість та чистоту. Лише таким чином можна зберегти сильну та дієву касту – еліту.

Д. Донцов проводить чіткий поділ всередині самої нації, зазначаючи, що нація за своєю природою неоднорідна, а структурована, ієрархічна. В ній кожен соціальний клас повинен знаходитися на місці, властивому лише йому. Генератором та носієм ідей певного морального закону виступає не народ (маса), а наділена активним началом провідна верства. Саме вона визначає історичну долю нації, формує її духовні цінності, територію і т.д.

У своєму творі «Націоналізм» Д. Донцов пише: «Хто впроваджує в світ і здійснює якусь ідею? Провансальці, демократи і прочі народолюбці відповідали – завше народ? Ми відповідаємо – ніколи народ! Народ є для всякої ідеї, чи в її статичному, чи в динамічному стані – чинник пасивний, той що приймає. Чинником активним, тим, що несе ідею; тим, де ця ідея зароджується є – активна, або ініціативна меншість» [4, с. 285–286].

Відтак, займаючись проблемою провідної верстви, Д. Донцов представив аналіз багатьох концепцій які стосувалися окресленого питання. Так, аналізуючи концепцію Ворда з цього приводу, Д. Донцов погоджується з ним у тому питанні, що стрижень тієї чи іншої держави становить її уряд, іншими словами – політично-активна і компетентна меншість. Народ практично ніколи не був першоджерелом формування уряду. Отже, лише активна меншість була осередком творення уряду, а пасивна більшість (народ), як правило, шукала захисту і прагнула того, щоб передати «тягар» управління тим, які найкраще до цього надаються, тобто політичній еліті.

Читаючи Г. Зіммеля, Д. Донцов використовує деякі його ідеї, пропускаючи їх крізь призму власного розуміння. Він доходить висновку, що в основі кожного великого угруповання знаходиться менший керівний орган, який, своєю чергою, підпорядковується певному керівному органу, і так до того моменту, доки не отримаємо таку групу, яка існує сама для себе, вказуючи основні напрями розвитку для тих соціальних груп, які ідуть після неї. А ті соціальні утворення, які з певних причин не змогли організувати правлячу мен-

шість, як правило, закінчують існування глобальною кризою.

Буття групи, таким чином, зумовлене наявністю керуючої меншості. Саме вона є гарантом подальшого життя та розвитку всієї групи. Інакше немає підстав говорити про те чи інше об'єднання як про групу, що функціонує, а лише – як про випадкову суму окремо взятих індивідів. Таке утворення буде недієздатним. Тож, підсумовуючи, Д. Донцов пише: «Отже при всякій стані суспільності, для утримання її при житті, для успішної оборони і всякої акції взагалі – неминучою умовою є існування активної, відважної, спрагненої влади меншості, цієї правдивої носительки великих ідей, найважливішого чинника історії» [4, с. 290].

Д. Донцов також акцентує увагу на тому, що коли у суспільстві відбувається поділ на маси та еліту, то він проходить не за соціальними, а за людськими категоріями, впливаючи з органічного розподілу функцій, що їх виконує той чи інший стан людей.

Не є винятком також нечасті, поодинокі переходи з однієї касты (нижчої) до іншої (вищої). Такий перехід, за Д. Донцовим, не лише можливий, а й потрібний, за умови, коли той чи інший індивід відчув у собі потенціал і впевненість, що він саме там буде якнайповніше реалізовувати себе та принесе більше користі нації загалом. «Коли Донцов говорить про еліту, – пише Г. Васькович, – думає не про упривілейованих якогось одного стану суспільства, він не думає також про визначних чи менше визначних сучасних політичних діячів, які стоять на чолі визвольної боротьби. Він прямо розглядає психологічний бік справи провідних людей. Він вказує на те, які прикмети потрібні, щоб стати на висоті завдань провідника і заступника народних інтересів» [1, с. 290].

Таким чином, кожен індивід, кожна соціальна група повинна займати своє власне місце, свій ієрархічний щабель відповідно до особистої зорієнтованості на ту чи іншу функцію у суспільстві. А коли порядок порушується, тоді спільнота стає частиною іншої держави, або повертається до форм примітивного устрою, де на чолі поставлений тиран.

Даючи характеристику провідній верстві, Д. Донцов називає три головні прикмети, якими повинна володіти українська еліта. Це шляхетність, мудрість та мужність. У своїй праці «Дух нашої давнини» Д. Донцов їх детально аналізує.

М. Горелов стосовно цієї праці Д. Донцова пише: «На празький період життя Д. Донцова (до визволення Чехо-Словащини радянськими військами у 1945 році – М. Г.) припадає його робота над книгою, яка знаменувала собою останню з багатьох трансформацій донцовського світогляду, – апологією містичних джерел політики. Йдеться про книгу «Дух нашої давнини», що вийшла з друку 1944 р.

в Празі. В ній він намагався обґрунтувати «образ українського ідеалу», вирішити питання взаємодії між провідною верствою і «масою» [2, с. 95].

Мислитель підкреслює, що шляхетність, чи благородство – перша характерна прикмета члена провідної верстви. Розуміння ідеї власної інакшості, вищості над іншими, дуже глибоко укорінена як у провідній верстві, так і у підвладній. Такий момент, на його думку, допомагає краще поєднати перших з другими.

Далі Д. Донцов веде мову про те, що «почуття приналежності до касти вищої» було притаманне українській аристократії на всіх етапах державотворення. Аналізуючи поняття шляхетності чи благородства, Д. Донцов звертається до багатьох мислителів як української, так і світової філософії.

Одним з перших античних філософів які займалися теорією еліти, був Аристотель. Читаємо у Д. Донцова: «Деякі істоти – пише він (Аристотель – *І. К.*) – з самого народження призначені: одні слухатися, другі командувати. Бути паном – це вирішення не має за причину ліпше знання, це просто факт, бути рабом або вільним це теж факт» [3, с. 154].

Досліджуючи філософів Стародавньої Греції Д. Донцов, побачив відмінність теорії держави Платона і Аристотеля. Ця відмінність полягала в тому, що останній приділяв набагато більше уваги практичній стороні, тоді як Платон, в переважній більшості був теоретиком.

На «практичність» Аристотеля вказують методи і прийоми аналізу, якими послуговується філософ, реалістичне сприйняття ним феномена політичної практики як об'єкта дослідження. Та й загалом, державно-правова і соціально-політична проблематика досліджується Аристотелем, виходячи з позицій практики та розуміння держави як політичного спілкування людей.

Працюючи над теорією еліти, Дмитро Донцов використав одну з головних методологічних засад Аристотеля (співвідношення цілого, загального та окремого, одиничного, а в даному випадку – держави, як цілісного утворення і людини, як частини цілого), що допомогла мислителю розв'язати низку актуальних соціально-політичних проблем. Таким чином Дмитро Донцов намагався дати відповіді на запитання які були актуальні як у минулому, так і у сьогоденні.

Приналежність того чи іншого індивіда до певної касти Д. Донцов пояснює як певну данину, факт. Людина від природи наділена переконанням у тому, до якої касти вона належить. Хоча, як згадувалося вище, можливі нечасті переходи з однієї касти до іншої. На підтвердження своїх міркувань Д. Донцов пише: «Таким насвідомим свого покликання, свого «благословенства», своєї богоданности був перш і Хмельницький...Таким був Кромвел, що «аж до сивого волосся задовольняв-

ся управою ріллі й читанням Біблії»...Таким був Наполеон, що перед своїм орлиним злетом жив у Парижі «відлюдником...» [3, с. 155].

У подальшому всі ці люди відчули кардинальні зміни, які відбувалися в їхньому підсвідомому, певний «крик душі», який змусив їх переродитися і піднятися над своїм колишнім станом. За Д. Донцовим, відбулася таємниця народження нової людини, людини-аристократа. Цю трансформацію Д. Донцов пояснює, залучаючи філософію ірраціоналізму із використанням елементів божественного одкровення. Мислитель пише: «Якщо пшеничне зерно, впавши в землю не помре, то залишиться само, а як помре, то принесе багато плоду» (Іоанна XII, 24.)» [3, с. 156].

Д. Донцов називає таких людей людьми іншої породи, які кардинально відрізнялися від загалу, від сірої маси. Напрошується аналогія із «надлюдиною» Ф. Ніцше, хоча Д. Донцов наводить приклади із українського минулого. Наголошуючи на відмінності шляхетної людини від простолюду, він зазначає, що перших відрізняє дух патріотизму.

К. Савчук, один із дослідників творчості Д. Донцова, з цього приводу пише, що представники провідної верстви жили не для малих чи другорядних справ. Вони виконували завдання вищого, універсального значення: для ідеї всезагального добра, для християнської віри, врешті, для батьківщини. Такі люди були, радше, воїнами та аскетами, які на перший план висували ідеї духовного, а не матеріального щастя.

Отже, основне завдання шляхетних людей – служіння своєму народові, своїй батьківщині. Жодної винагороди за власні вчинки вони не очікували, а робили останні завдяки своїй природі, чи своїй «породі». Саме в цьому полягала стрижнева мораль шляхетних людей. Д. Донцов підкреслює: «Служба абстрактній ідеї, ідеалові, Богові – боротьбі з варварами, що червоною ниткою тягнеться через пам'ятники нашого письменства князівської, литовської і козацької доби, почуття честі, вірність слову – це головні прикмети шляхетної вдачі наших «луччих людей» тих епох» [3, с. 161].

Саме через аскетизм шляхетної людини, відзначає мислитель, відбувається розвиток культури, а не цивілізації. Як людина високоосвічена, Д. Донцов безумовно бачив ті тенденції розвитку західноєвропейських держав, що вели до втрати культурних ідеалів, до заміни культури цивілізацією.

«Проти цього аскетичного і стоїчного духа, – констатує Д. Донцов, – без якого нема погорди до дрібного й малого, ні відданости великому – повстав наш демократичний вік, для якого матеріальні блага були всім» [3, с. 167]. Відбувається споконвічна боротьба духу і матерії. І саме шляхетні люди покликані вищими силами підтримувати баланс сил, завдяки якому можливий подальший

розвиток того чи іншого народу. Без духу шляхетства, за Д. Донцовим, жоден народ не в змозі тривалий час протриматися «на арені історії». Отже, мислитель наголошує, що «дух шляхетства» потрібно вважати першою прикметою панівної верстви кожної нації.

Наступною характеристикою еліти виступає мудрість. Мудрість – це вміння констатувати внутрішню природу речей. З цього приводу Д. Донцов пише, що мудрець, формотворець не лише прогнозує майбутнє, а й творить його силою власної креативної думки. З невидимої і не званої нікому своєї думки чи творчого задуму він породжує у світі реальному конкретну річ, тобто реалізує свою ідею.

Мудрість еліти Д. Донцов вбачає у тому, що її представники володіють абстрактним мисленням, у підсвідомості виношують ідеї, які у подальшому можуть втілитися в реальне життя. Д. Донцов порівнює ідеальний план існування спільноти з ідеальним планом побудови Всесвіту. Мудра еліта, яку мислитель ставить на вершину піраміди суспільної організації, володіє творчою організуючою думкою. Саме еліта дає змогу об'єднати в одне ціле окремих членів спільноти.

Із цього приводу Д. Донцов зауважує: «Вона, її концепція (мова про розумну еліту – *І. К.*) творить з різних частин, як з купи цеглин, будівлю чи з купи букв слова й речення; не безсистемну громаду, а по певному пляну і синтезі, окрему єдність, окрему форму обдаровану рухом, силою, спрямовану до одної цілі, творчою думкою майстра. З невидимого – видиме!» [3, с. 175]. Такі ж закони діють і стосовно окремо взятої людини. Ідеться про те, що завдяки розуму (мудрості) може злагоджено функціонувати весь організм. Одне із завдань мислячої еліти полягає в тому, щоб забезпечити суспільну систему надійним захистом, шляхом практичної реалізації їх ідеальних планів.

Отже, Д. Донцов є не лише теоретиком, який механічно поєднує історичні факти, він ставить перед собою реальні практичні завдання – допомогти тогочасній Україні не розгубити залишків своєї автентичності, окремішності і, врешті, стати незалежною державою. Ці завдання Д. Донцов ставить саме перед елітою, тобто тією меншістю яка, на його думку, володіє генетичним фондом, менталітетом і тими якостями, що потрібні саме зараз, у конкретній політичній ситуації.

Більшість, зазначає Д. Донцов, ніколи не була рушійною силою, вона не володіла національною свідомістю. «Лише голода, – пише Перець, – з небезпекою спровадити на себе майбутні нещастя, готова на все, аби тільки визбутися сьогоденного лиха. Тільки плебс – пише Августин – живе не розумом, а чуттям, своїми «апетитами», похадливістю, задоволенням своїх «первісних нахилів», не інтелектом і волею, бо «розпізнати знаки лиха – не належить до простацької думки» (Пла-

тон), бо «очі і вуха кепські свідки для варварської души плебея» (Геракліт)» [3, с. 189].

Маси, через свій вузький світогляд, свої власні потреби, не можуть розв'язувати проблеми глобального характеру, а тим більше робити якісь прогнози на майбутнє. Закінчуючи один з розділів праці «Дух нашої давнини», Д. Донцов пише, що мудрість володаря полягає у тому, щоб бачити і розуміти мету, до якої повинен наближатися кожен творець суспільства, а саме – охопити це суспільство однією організуючою ідеєю, яка, створивши досконалу форму для даного суспільства, ту, що якнайкраще відповідає її кінцевій меті, одночасно формує її, робить її сильнішою. Врешті ця мудрість повинна бути «безжальною» у подоланні усіх другорядних бажань та потягів, які можуть бути перешкодою для сьогоденної та майбутньої єдності.

К. Савчук в праці «Ідеолог українського аристократизму», присвяченій аналізу провідної верстви Д. Донцова, пише, що суспільство, яке б воно не було, обов'язково має свою провідну верству. Стосовно «мудрості» К. Савчук робить висновок, що до поняття «мудрості» Д. Донцов зараховує: а) продуману та завершену систему суспільного життя як цілісності в рамках певної спільноти, а в даному випадку – всередині української нації; б) концепцію, яка забезпечувала б силою націю на посягання зовнішніх ворожих чинників; в) концепцію, яка спрямувала б розкидані енергії національної спільноти до загальної мети і забезпечувала непроникність різноманітних шкідливих ідей.

Третьою чеснотою провідної верстви є мужність. За Д. Донцовим, без неї творча думка не може отримати матеріального втілення. Мислитель стверджує: «Мужність, відвага – третя прикмета члена провідної касты й полягає власне на тім, щоб вміти позбутися цього страху» [3, с. 195].

Ця чеснота доповнює дві перші прикмети члена провідної верстви. Без такої єдності неможливо вибудувати досконалого представника еліти. Даючи визначення поняттю мужність, Д. Донцов пише: «Мужність це отже латинська *virtus*, скородівська «добродітель», бо *virtus* це ж було у римлян однозначне з чеснотою взагалі; мужність це була кріпость, відвага, рішучість, безстрашність, формотворчий, напасний дух, бажання наклонити ворохобну матерію своїй волі, «звичай нападаати або силою ж відбивати напад», «нездібність відступати перед небезпекою», бажання сформуваати після своєї волі матерію, не підпорядкуватися їй. Мужність це воля, войовничість, «тверда рука» формотворця» [3, с. 198]. Подібними якостями в суспільстві володіють лише представники еліти, а інша частина суспільства за своєю природою інертна. Д. Донцов доходить висновку, що мужність, як і шляхетність та мудрість, була голов-

ною прикметою провідної касты як князівської, так і литовської доби.

Постійно наголошуючи на важливості усіх трьох характеристик, якими повинні володіти представники еліти, Д. Донцов намагається відшукати приклади на підтвердження своїх слів у минулому. Саме там мислитель шукає конкретних носіїв зазначених чеснот.

Може скластися думка, що, звертаючись до минувшини, Д. Донцов ніяк не реагує на події сучасності. Але це не відповідає дійсності. Формуючи свої погляди щодо визначальних рис національної політичної еліти, він тим самим подає конкретні історичні взірці для наслідування представниками вже нової, сучасної йому аристократії. Аналізуючи історичні події українського Середньовіччя, героїчної Козаччини, Д. Донцов показує, якими саме чеснотами необхідно скористатися сучасним політичним лідерам для здійснення тієї чи іншої мети.

Висновки. Роблячи висновок, насамперед потрібно наголосити, що вчення Д. Донцова про касту кращих людей, еліту, є спробою мислителя дати українцям конкретний план виходу із тогочасної невтішної для України ситуації. Якщо проаналізувати основні аспекти концепції Д. Донцова стосовно провідної верстви, то можна зробити висновок, що засадничо вони цілком відповідають його ідеології загалом.

Література

1. Васькович Г. Національна ідеологія Донцова. *Визвольний шлях*. 1956. Березень. С. 285–292.
2. Горелов М.Є. Дмитро Донцов: штрихи до політичного портрета. *Укр. іст. журн.* 1994. № 6. С. 89–97.
3. Донцов Д. Дух нашої давнини. Дрогобич, 1991. 342 с.
4. Донцов Д. Націоналізм. Лондон: Укр. Вид. Спілка, Торонто: Ліга Визвол. України, 1966. 363 с.

Анотація

Козій І. В., Пігош М. А. Дмитро Донцов про теорію еліти як рушія суспільного прогресу. – Стаття.

У статті аналізується одна із ключових концепцій мислителя, а саме теорія еліти, яку Д. Донцов вивчав крізь призму національної ідеї. Розробляючи концепцію української національної ідеї, Дмитро Донцов вибудовував її в контексті своєї стрижневої мети – здобуття Україною незалежності. Тому до концепції національної ідеї Д. Донцова треба ставитися не як до певної теоретичної побудови, а як до спроби небайдужого і свідомого громадянина показати практичні шляхи виходу України з-під радянської залежності, які можна було б використати з урахуванням тогочасної політичної ситуації в країні.

Д. Донцов створив власну модель суспільства «ідеального типу», долучивши її до концепції побудови української держави. Основні висновки, які були зроблені мислителем у цьому контексті, повною мірою характеризують його позицію і сприйняття головних

соціальних процесів, що відбувалися в тогочасній Україні. Досліджуючи основні етапи розвитку української держави в минулому, а також головні світові теорії становлення, функціонування та розвитку держави, Дмитро Донцов створив власну модель ієрархізованого суспільства з правлячою верхівкою на чолі.

У процесі розробки теорії новітнього українського суспільства Д. Донцов приходив до співвідношення «еліта – маса», віддаючи при цьому еліті пріоритет на управління державою. До того як дійти подібних висновків, Дмитро Донцов детально проаналізував творчість мислителів попередніх поколінь з тим, щоб у подальшому долучити їх концепти у свою доктрину.

Відтак, вивчаючи головні етапи еволюціонування України протягом її історії, а також основоположні світові концепції розвитку держави, Дмитро Донцов подав власне тлумачення теорії держави, запропонувавши ієрархізовану модель суспільства на чолі з правлячою верхівкою – елітою.

Ключові слова: українська держава, український менталітет, нація, національна ідея, еліта, темна маса, ієрархізоване суспільство.

Summary

Kozii I. V., Pigosh M. A. Dmytro Dontsov about the theory of the elite as a driver of social progress. – Article.

The article analyzes one of the key concepts of the thinker, namely the theory of the elite, which D. Dontsov studied through the prism of the national idea. While developing the concept of the Ukrainian national idea, Dmytro Dontsov built it in the context of his main goal – gaining independence for Ukraine. Therefore, the concept of the national idea of D. Dontsov should be treated not as a certain theoretical construction, but as an attempt by a caring and conscious citizen to show practical ways of getting Ukraine out of Soviet dependence, which could be used taking into account the current political situation in the country.

D. Dontsov created his model of the “ideal type” society, adding it to the concept of building the Ukrainian state. The main conclusions made by the thinker in this context fully characterize his position and perception of the main social processes taking place in Ukraine at that time. By studying the main stages of the development of the Ukrainian state in the past, as well as the main world theories of the formation, functioning, and development of the state, Dmytro Dontsov created his model of a hierarchical society with the ruling elite at the head.

In the process of developing the theory of modern Ukrainian society, D. Dontsov came to the interrelation “elite-mass” while giving priority to the elite in the management of the state. Before reaching such conclusions, Dmytro Dontsov analyzed in detail the work of thinkers of previous generations to include their concepts in his doctrine.

Therefore, studying the main stages of the evolution of Ukraine throughout its history, as well as the fundamental world concepts of the development of the state, Dmytro Dontsov presented his interpretation of the theory of the state, proposing a hierarchical model of society led by the ruling elite – the elite.

Key words: Ukrainian state, Ukrainian mentality, nation, national idea, elite, dark mass, hierarchical society.